

Луїза Мей
Олкотт
Маленькі жінки

2 частина

Харків
«ФОЛІО»
2024

Частина друга

У якій історія починається наново й наближається до весілля Мег...

Розділ перший

Напередодні

Наша оповідь починається знову, тож варто нагадати, що в ній ми передовсім обіцяли розповісти про весілля Мег. Водночас, ймовірно, доречно трохи потеревенити про те, як загалом ведеться родині Марч, щоправда, попередньо зазначивши таке. Якщо будь-хто з представників старшого покоління, читаючи цю історію, вважатиме, що в ній надто багато «любовного» (навіть, щоб таке закинули нам юні читачі!), то в такому разі варто лише процитувати пані Марч: «Чого ж ще можна очікувати, якщо в будинку четверо життєрадісних дівчат, а ще є запальний і енергійний молодий сусід?».

Отже, минуло три роки, проте вони не надто змінили спокійне життя знайомої нам родини. Війна скінчилася, тож пан Марч, повністю одужавши, зайнявся своїми книжками і справами ввіреного його турботам маленького приходу. Віряни щораз переконувались, що їхній пастир тут за покликанням і Божою благодаттю, а ще скромний, безкомпромісно чесний, працьовитий, мудрий (а мудрість, як ми знаємо, цінніша за ерудицію), чуйний чоловік, котрий поважає та любить своїх підопічних. Пан Марч був багатий тим благочестям, яке стає основою характеру, викликаючи повагу і любов оточуючих.

І хоч ці якості не сприяли досягненню мирських успіхів, але водночас вабили до пана Марча безліч чудових людей, як запашні квіти ваблять до себе бджіл, і він давав їм нектар мудрості, в який п'ятдесят років важких життєвих випробувань не влили жодної краплі гіркоти.

Серйозна й щира молодь бачила, що їхній сивочолий учений друг так само молодий душею, як і вони. Замучені турботами жінки йшли до нього зі своїми тривогами, впевнені, що зустрінуть найглибше співчуття, отримають наймудрішу пораду. Грішники сповідалися чистому серцем духовнику, отримуючи одночасно і докору, і порятунок душі. Талановиті люди знаходили в ньому цікавого співрозмовника. Честолюбцям відкривалося існування прагнень куди шляхетніших за їхні власні. І навіть люди, цілком заглиблені в земні інтереси, визнавали, що його переконання красиві й справедливі, хоч «за них мало платять».

На погляд стороннього спостерігача, всім у родовому обійсті Марчів заправляло п'ятеро енергійних жінок. Так воно було насправді щодо багатьох домашніх справ, але скромний мудрець, який перебував серед своїх книжок, як і раніше, залишався главою і совістю сім'ї, якорем порятунку й утішником. І до нього незмінно зверталися у скрутну хвилину ці постійно зайняті, стурбовані жінки, як до чоловіка і батька — у повному розумінні цих священних слів.

Серця дівчаток були відкриті матері, а їхні душі — батькові. І обох їх дочки обдаровували любов'ю, що росла разом із ними й пов'язувала всю сім'ю найніжнішими й найдорожчими узами — саме тими, що роблять життя щасливим і котрі не в силах зруйнувати навіть смерть.

Пані Марч не втрачала бадьорості й енергійності, хоч у волоссі її побільшало сивини відтоді, як ми бачили її востаннє. Нині вона настільки переймалася справами Мег, що в госпіталах, де ще залишається багато поранених «хлопчиків», і в домівах солдатських вдів явно не вистачає її материнської турботи і благодійних відвідувань.

Джон Брук протягом року мужньо виконував свій обов'язок перед країною, був поранений і відправлений додому — повернутися на фронт йому не дозволили. Він не отримав ні чинів, ні нагород, хоч цілком заслужив їх, бо з готовністю ризикував всім, що мав, а життя і любов надзвичайно дорого, коли і те й те — у повному розквіті.

Змирившись із своєю відставкою, чоловік присвятив усі сили тому, щоб відновити здоров'я і підготуватися до нової

роботи. Джон прагнув купити будинок, де вони з Мег могли б оселитися. Однак, покладаючись на свій здоровий глузд, він відмовився від значно привабливіших пропозицій пана Лоуренса-старшого і заступив на скромну посаду бухгалтера у його фірмі, відчуваючи глибоке задоволення від того, що починає свою кар'єру з чесно заробленої платні, а не з банківської позики на ведення якоїсь ризикованої справи.

Мег проводила час не тільки в очікуванні майбутнього щастя, а й у старанній праці, дедалі більше набуваючи рис дорослої жінки, опановуючи мистецтво ведення домашнього господарства. Кожний день додавав їй привабливості, оскільки любов — могутній союзник вроди. І все-таки її не полишали колишні бажання й надії, тож вона не могла позбутися певного розчарування від того, як скромно починається її нове життя.

Тим паче, що недавно Нед Моффат одружився із Саллі Гардінер, і Мег не могла не порівнювати їхній чудовий будинок, розкішний екіпаж, безліч весільних подарунків і прекрасні вбрання нареченої зі своїми власними, потай страждаючи від того, що не може мати всього цього. Але заздрість і незадоволення одразу зникали, варто було їй лише подумати про терпіння, любов і працю, вкладені Джоном у придбання маленького будиночка, який чекав на свою господиню. А коли вони сиділи вдвох у сутінках, обговорюючи свої нехитрі плани, майбутнє незмінно уявлялося таким прекрасним і яскравим, що вона забувала про заможність Саллі й почувалася найкрасивішою і найбагатшою дівчиною під цим доброзичливим сонцем Христового піклування.

Джо так і не повернулася до обов'язків компаньйонки тітоньки Марч: старій дамі так сподобалася Емі, що вона доклала всіх зусиль, аби підкупити її, запропонувавши оплачувати уроки малювання в одного з кращих вчителів, а на таких умовах Емі погодилася б служити й набагато нестерпнішій пані. Тож Емі віддавала ранкові години спілкуванню з родичкою, а вечірні — задоволенню, і все йшло чудово.

Тим часом Джо присвятила себе заняттям літературою й доглядом за все ще дуже слабкою Бет. Поволі відступивши, хвороба залишила їй свою мітку: колись квітуча дівчинка ви-

глядала змарнілою. Однак вона не змогла забрати в неї надії, щастя й безтурботності. Постійно зайнята виконанням своїх скромних домашніх обов'язків, однаково мила до всіх членів сім'ї, вона перетворилася на доброго янгола цього будинку ще задовго до того, як це зрозуміли навіть ті, хто любив її більше за все на світі.

Видавець «Небесного Орла» платив Джо один долар за кожне надруковане «сміття» (її власний вислів), що давало їй підстави вважати себе забезпеченою жінкою, тож вона невпинно писала маленькі романтичні історії. Але її гострий розум й честолюбна душа таїли великі плани, а в старому бляшаному ящику на горіщі повільно росла купа аркушів покресленого й поплямованого чорнилом рукопису, котрий мав долучити прізвище «Марч» до низки найвідоміших імен американської літератури.

Лорі слухняно відправився в університет, щоб зробити приємність дідусеві. Натомість намагався провести чотири роки навчання якомога яскравіше, щоб зробити приємність самому собі. Улюбленець будь-якого товариства завдяки грошам, манерам, талантам і доброму серцю, котре, однак, постійно втягувало його в неприємні історії при кожній спробі допомогти іншим із подібних історій викрутитися, Лорі щораз наражався на величезну небезпеку перетворитися на зіпсованого гульвісу.

Ймовірно, він і перетворився б на нього, як і чимало інших перспективних хлопчиків, аби не талісман, що оберігав від усякого такого зла. Що це за талісман, запитаєте ви? О, все просто: це не що інше, як спогади про доброго старого, який живе лише його успіхами, про турботливу жінку, яка стежить за ним, немов за власним сином, і — останнє у списку, але перше за значимістю — про чотирьох простодушних дівчат, які люблять його, захоплюються ним і вірять в нього всією душею.

Як дуже молода людина, він, зрозуміло, пустував і фліртував, ставав то франтом, то любителем водного спорту, то сентиментальним, то спортивним, залежно від того, що пропонувала студентська мода, зло жартував над іншими, так само, як інші над ним, вживав жаргонні слівця, а інколи навіть небезпечно наближався до виключення з університету. Але оскільки основною причиною всіх його витівок був

Будинок Мер та Джона

піднесений настрій і любов до забав, то завжди примудрявся врятувати становище щирим каяттям, чесною спокутою провини або чарівною силою переконання — мистецтвом, яким він володів досконало.

Лорі, мабуть, навіть пишався тим, що так часто опинявся за мить від провалу, йому подобалося, коли дівчата тремтіли від його розповідей про свої перемоги над розгніваними молодшими викладачами, важливими професорами й небезпечними ворогами. Чоловіки «нашого класу» були героями в очах дівчаток, які ніколи не втомлювалися слухати про подвиги «наших хлопців» і яким часто траплялася нагода заслужити прихильні усмішки цих великих людей, коли Лорі привозив однокурсників погостювати у великому особняку Лоуренсів.

Найчастіше особливої прихильності героїв удостоювалася Емі, бо з дитинства відчула силу своєї чарівності й навчилася нею користуватися. Мег була занадто поглинена своїм єдиним і неповторним Джоном, щоб приділяти увагу іншим представникам сильної статі, а боязка Бет могла лише крадькома кидати погляди на студентів і дивуватися, як це Емі наважується так командувати ними.

Джо відчувала себе в своїй стихії, і їй було нелегко втриматися від того, щоб не наслідувати чоловічих манер, промов і героїчних вчинків, які здавалися їй природнішими, ніж усі пристойності, в рамках яких наказано триматися юним леді. Тож вона неймовірно подобалася всім хлопцям, але жоден із них не був закоханий у неї, тим часом лише мізерна кількість їх утримувалася від принесення ніжної данини у вигляді одного-двох сентиментальних зітхань на вівтар краси Емі.

Оскільки мова зайшла про сентименти, тож можемо цілком природно перейти до розповіді про «голуб'ятню». Так називався маленький, пофарбований коричневою фарбою будиночок, який пан Брук приготував для себе і Мег. Назву придумав Лорі, бо вважав, що він якнайкраще підходить для житла молодих закоханих, які «постійно воркують і цілуються, немов голубок і горлиця». Це було крихітне помешкання, до якого позаду притулився маленький садочок. Попереду нього також була ділянка, розміром трохи більше носової хустинки.

Проте Мег планувала розмістити тут фонтан, обсажену деревами й кущами алею, а також галявину з яскравими квітами. Поки що замість фонтана бовваніла стара кам'яна ваза, що потемніла від негоди й нагадувала надбиту полоскальницю, алею замінили кілька молоденьких модрин, котрі ще не вирішили, боротися їм за життя чи померти, а щодо моря квітів, то на їх майбутню присутність вказували лише рівні й часті борозенки на землі, в які вкинули насіння.

Однак всередині будиночок виглядав чарівно, і щаслива наречена не бачила вад ніде — ні на горіщі, ні в льосі. Щоправда, передпокій був настільки завузьким, що, скажімо, фортепіано, навряд чи занесли б у будинок повністю — лише частинами. Та його, на щастя, у молодят і не було. В ідальні знайшлося місце лише столу, який заледве вміщав шестеро осіб. А кухонні сходи, здавалося, спеціально розташували в такий спосіб, щоб забезпечити падіння і слуг, і посуду прямо в засік з вугіллям.

Втім, варто було звикнути до цих незначних недоліків, як жоден інший будинок вже не міг здатися досконалішим житлом, оскільки ті, хто обставляли його, керувалися здоровим глуздом і хорошим смаком, тож результат цих зусиль можна назвати надзвичайно задовільним.

У вітальні не було ні мармурових столиків, ні високих дзеркал, ні мереживних завіс, зате були прості меблі, безліч книжок, кілька хороших картин, підставка для квітів в еркері й чимало красивих дрібничок — зроблених вмілими руками подарунків, котрі здавалися ще витонченішими від того, що несли на собі печать глибокої любові.

Гадаю, що Психея¹ із пароської порцеляни — подарунок Лорі — анітрохи не втратила шарм дорогої красивої речі від того, що Джон поставив її на саморобну консоль. Впевнена також, що будь-який шпалерних чи драпірувальних справ майстер не зміг би прикрасити скромні муслінові фіранки більш витончено, ніж це зробила вміла рука Емі. Або що якась інша

---

¹ Тут і далі примітки перекладача.

Психея — героїня давньогрецького міфу, прекрасна дівчина, закохана в бога любові Ероса, сина богині Афродіти. Психея стала дружиною Ероса та народила йому дітей.

комора зберігала б більший запас добрих побажань, веселих слів і щасливих надій, ніж та, до якої Джо і пані Марч склали нечисленні коробки, ящики й пакунки з приданим Мег.

Поза сумнівом, чистенька, абсолютно нова кухня не виглядала б такою затишною й акуратною, якби Ханна з десяток разів не переставила кожну каструлю й пательню, вибираючи для них найкраще місце, і не облаштувала б піч на свій розсуд, щоб все було готово до того моменту, коли «пані Брук прийде до себе додому».

Навряд, що якась юна мати сімейства починала колись подружнє життя з таким запасом ганчірок для витирання пилу, різноманітних прихваток і клаптевих мішечків. Бет приготувала їх у такій кількості, що Мег має вистачити цих речей до срібного весілля. На додачу любляча молодша сестра навіть винайшла три види ганчірок особливої форми спеціально для миття предметів весільного сервізу.

Ті, хто замовляє виготовлення подібних речей стороннім, не розуміють, що при цьому втрачають, бо навіть найпростіші та найневибagliвіші предмети красиві, коли зроблені з любовною дбайливістю, і Мег знайшла чимало підтверджень цій істині. В її маленькому затишному гніздечку все, від кухонної качалки до срібної вази на столі у вітальні, красномовно свідчило про родинну любов і ніжну, застережливу передбачливість.

Як весело проводили вони час, спільно складаючи плани, як урочисто відправлялися всі разом в магазини, які смішні помилки робили, якими вибухами реготу зустрічали безглузді покупки Лорі! У тому, що стосувалося витівок, ця молода людина, хоч і набуваючи університетську освіту, залишалася справжнісіньким хлопчиськом. Його останньою примхою було, повертаючись додому на вихідні, привезти із собою якісь нові, корисні й хитромудрі подарунки, вкрай потрібні юній домогосподарці.

Одного разу це був комплект чудових зажимів для білизни, котрі нічого взагалі не затискали, згодом — дивовижна терка для мускатних горіхів, що розвалилася на частини за першої спроби використати її, то пристосування для чищення ножів, котре навпаки їх затуплювало, то щітка, яка мала акуратно

знімати з килима ворс, але натомість лише залишала сміття, то мило, котре мало полегшувати прання, але від нього шкіра просто злазила з рук, то найнадійніший клей, який намертво приклеювався тільки до пальців обманутого покупця, то різноманітні залізні товари — від іграшкової скарбнички для мідяків до чудесного бака, котрий нібито миє посуд паром і загрожує вибухнути під час цієї процедури.

Марно Мег благала його зупинитися, Джон сміявся над ним, а Джо називала «паном Тудлем»². Він був одержимий прагненням надати підтримку винахідливим янкі й забезпечити своїх друзів на майбутнє всіма необхідними для життя пристосуваннями. Тож кожен вікенд приносив який-небудь новий безглуздий сюрприз.

І ось нарешті все було готово, аж до мила, дбайливо підбраного Емі в тон кольору шпалер у кожній спальні, й стола, накритого Бет для першої вечери молодят у новому будинку.

— Ти задоволена? Ти відчуваєш себе тут по-домашньому? Як гадаєш, ти будеш тут щасливою? — запитувала пані Марч, коли попідруки з Мег обходила нове «царство» дочки. Нині, здавалося, вони довіряли одна одній ще більше, ніж раніше.

— Так, мамо, я абсолютно задоволена завдяки вам усім... і така щаслива, що й сказати не можу, — відповіла Мег, і погляд її говорив більше за слова.

— Аби ж тільки в неї була одна або дві служниці, тоді все було б гаразд, — сказала Емі, виходячи з вітальні, де намагалася вирішити важливе питання: куди краще поставити бронзового Меркурія³ — на етажерку чи камінну полицю.

— Ми з мамою вже говорили про це, і я вирішила спочатку спробувати вести господарство так, як вона радить. Роботи тут буде небагато, тож, якщо я зможу посилати Лотті з різними дорученнями та зрідка попрошу її допомогти по господарству,

---

² Пан Тудль — персонаж роману «Домбі та син» (1848) англійського письменника Чарльза Діккенса (1812–1870). Пан Тудль був батьком численного сімейства.

³ Меркурій — у давньоримській міфології бог красномовства, торгівлі, доріг, а також вісник богів.

в мене буде рівно стільки справ, щоб не нудьгувати й не тужити за домом, — спокійно відповіла Мег.

— У Саллі Моффат чотири служниці, — почала було Емі.

— Якби в Мег було стільки ж, всі не помістилися б у будинку і господарям довелося б оселитися в саду в похідному наметі, — перебила сестру Джо, яка, надівши величезний синій фартух, доводила до остаточного блиску мідні дверні ручки.

— Чоловік Саллі — небідна людина, і в її величезному будинку присутність безлічі покоївок цілком виправдана, — сказала пані Марч. — Мег і Джон починають скромно, але щось мені підказує, що в цьому маленькому будиночку на них чекає не менше щастя, ніж можна знайти в найпрекраснішому палаці. Молоді дівчата роблять велику помилку, коли не залишають собі інших занять, крім нарядів, пліток і розпоряджень по дому. Одразу після заміжжя мені дуже хотілося швидше зносити або порвати мої нові наряди, щоб мати задоволення лагодити їх, бо я вже знемагала від вишивання та прикрашання свого носовичка.

— Чому ж ти не пішла на кухню, щоб трошки там попустувати? Саллі каже, що іноді робить це для розваги, хоч страви виходять неїстівними, а слуги сміються над нею, — усміхнулася Мег.

— Я вирушила на кухню через деякий час, але не для того, щоб «попустувати», а для того, щоб навчитися в Ханни, що і як слід робити, щоб слугам не довелося сміятися наді мною. Тоді я дивилася на це заняття, як на гру, але пізніше, коли ми вже не могли дозволити собі наймати прислугу, я дуже тішилася, що маю не тільки бажання, але й уміння готувати просту, здорову їжу для моїх маленьких дочок. Ти, Мег, починаєш не так, як починала я, але те, чого ти вчишся зараз, стане в пригоді тобі й тоді, коли Джон стане заможнішою людиною, бо господиня будь-якого будинку, нехай навіть найкращого, якщо вона хоче, щоб їй служили добре й чесно, має знати, як правильно виконувати ту чи ту домашню роботу.

— Звичайно, мамо, ти маєш рацію, — сказала Мег, шанобливо вислухавши це маленьке повчання, адже будь-яка жінка охоче міркує над захоплюючою темою ведення домашнього господарства. — А ось ця кімната мого лялькового будиночку

подобається мені найбільше, — продовжила Мег хвилину потому, коли піднялася разом із матір'ю на другий поверх і зазирнула у свою маленьку гардеробну.

Там стояла Бет, яка викладала на полиці стопи сніжно-білої білизни й бурхливо раділа такій безлічі усіляких дрібничок. Всі три жінки засміялися, оскільки ця тема вже давно була в родині предметом жартів.

Річ у тім, що тітонька Марч опинилася в дуже скрутному становищі, коли час заспокоїв її гнів та змусив покаятися у своїй клятві: ви ж пам'ятаєте заяви про те, що Мег не отримає від неї жодного цента, якщо вийде заміж за «цього Брука». Тітонька Марч завжди тримала слово, тому їй довелося неабияк поламати голову над тим, як обійти власноруч створену перешкоду. Нарешті вихід було знайдено.

Ще одна родичка — пані Керрол, мама Флоренс, отримала гроші й вказівку купити, замовити пошиття й позначити величезну кількість столової та постільної білизни, котра мала бути відправлена сімейству Марч як подарунок нареченій від самої пані Керрол. Розпорядження тітоньки Марч було сумлінно виконано, але секрет розкрився й дуже потішив всю сім'ю, тим більше що тітонька Марч старанно намагалася зберігати невинний вигляд і наполегливо повторювала, що не може подарувати Мег нічого, крім старомодних перлів, давно обіцяних першій нареченій.

— Це свідчить про те, що в тебе є смак до ведення домашнього господарства, і мені це дуже приємно. Моя подруга юності почала вести власне домогосподарство, маючи в запасі лише шість простирادل, зате в неї були чаші для ополіскування пальців після десерту — і така ситуація її цілком влаштовувала, — сказала пані Марч, погладжуючи дамастові скатертини, на дотик оцінюючи їхню відмінну якість.

— У мене немає жодної чаші для ополіскування пальців, але цієї білизни, як каже Ханна, мені вистачить на все життя, — вигляд у Мег був дуже задоволений, що, втім, не дивно.

— До нас іде пан Тудль! — крикнула знизу Джо, і всі поспішили назустріч Лорі, чії щотижневі візити були помітними подіями в їхньому тихому, спокійному житті.

Зміст

<i>Розділ перший. Напередодні</i>	3
<i>Розділ другий. Перше весілля</i>	19
<i>Розділ третій. Проба пера</i>	28
<i>Розділ четвертий. Літературні уроки</i>	42
<i>Розділ п'ятий. Мудрості сімейного життя</i>	52
<i>Розділ шостий. Відвідини</i>	70
<i>Розділ сьомий. Наслідки</i>	86
<i>Розділ восьмий. Наш іноземний кореспондент</i>	102
<i>Розділ дев'ятий. Делікатні труднощі</i>	115
<i>Розділ десятий. Журнал-щоденник Джо</i>	129
<i>Розділ одинадцятий. Друг</i>	145
<i>Розділ дванадцятий. Біль серця</i>	164
<i>Розділ тринадцятий. Маленький секрет Бетсі</i>	178
<i>Розділ чотирнадцятий. Нові враження</i>	186
<i>Розділ п'ятнадцятий. Покладена під сукно</i>	200
<i>Розділ шістнадцятий. Ледачий Лоуренс</i>	215

<i>Розділ сімнадцятий. Долина тіні . . . . .</i>	<i>231</i>
<i>Розділ вісімнадцятий. Навчання забуттю . . . . .</i>	<i>239</i>
<i>Розділ дев'ятнадцятий. Одна, як билинка в полі . . . . .</i>	<i>254</i>
<i>Розділ двадцятий. Сюрпризи . . . . .</i>	<i>264</i>
<i>Розділ двадцять перший. Пан та пані . . . . .</i>	<i>283</i>
<i>Розділ двадцять другий. Дейзі та Демі . . . . .</i>	<i>289</i>
<i>Розділ двадцять третій. Під парасолькою . . . . .</i>	<i>298</i>
<i>Розділ двадцять четвертий. Жнива: час збирати врожай</i>	<i>316</i>